

O MENȚIUNE EXPLICITĂ A EXISTENȚEI LIMBII ROMÂNE ÎN MARAMUREȘUL ANULUI 1411

Teofil IVANCIUC*

A NEW TESTIMONIAL ABOUT ROMANIAN LANGUAGE IN THE YEAR 1411 FROM MARAMURES

Abstract: The paper presents an early mention of Romanian language, dating back in 1411, emanated from a medieval charter published a century ago, but neglected so far by other historians. Very plausible, this is the third oldest such a mention, after ones from the years 1364 and 1396.

The article enumerates the oldest known records about Romanians from Transylvania, the first clear attestations of Romanians in Maramureș County and some very early Romanian words spread across medieval royal charters. There are some other bilingual translations known from some Transylvanian and Maramureș medieval documents.

The 1411 record is known in several versions, which were issued by the king Sigismund and by Lelesz Convent. Unfortunately, most of Maramureș charters remain unknown and unpublished, but some of them have been edited repeatedly.

The peak name etymology has at least two solutions: the word means or the Sessile oak or the Turkey oak, both species being found on that part of Maramureș.

Keywords: *Maramureș, Middle Age, Toponymy, Genealogy, boundaries establishment.*

Problematica celor mai timpurii consemnări scrise ale existenței limbii române, este una departe de a fi încheiată definitiv. Majoritatea studiilor axate pe această temă au cercetat fie prezența unor toponime sau antroponime străvechi în documentele medievale, fie primele scrieri în limba română. A treia cale, cea a dovezilor privind doar simpla, dar explicita menționare a existenței limbii române, s-a bucurat mai puțin de atenția istoricilor și a lingviștilor¹.

Prezentăm o atestare timpurie de acest fel, care pare să fi scăpat până acum cercetătorilor², deși a fost publicată în urmă cu mai bine de un secol. Aceasta datează din anul 1411, când, în hotărnicia satelor maramureșene Vad

* Cercetător neafiliat, Sighetu Marmației, Maramureș. teofilivanciuc@yahoo.com.

¹ O excepție recentă o datorăm lui Ioan Aurel Pop (Pop 2015: 143-155).

² A fost totuși semnalată, fără explicații, de către Bélay Vilmos 1943: 139 și Radu Popa 1970: 24, nota 35.

și Tursad (azi Șugău, sat aparținător al Sighetului Marmației), este menționat „muntele care în maghiară se numește vârful Musdal, iar în română vârful Gocon”³.

Credem că ar fi vorba despre cea de-a treia mențiune explicită a limbii române, din punctul de vedere al vechimii, după cele din anul 1364, când un punct de hotar din Banat este denumit atât în maghiară cât și în română⁴, respectiv din 1396, când Maternus, episcopul Transilvaniei, cerea sibienilor să-i trimită domnului muntean, Vlad, un sol priceput care să „fie cunoscător al limbii române”⁵. Apoi, în jurul anului 1420, scriitorul sârb Constantin Kostențchi supranumit „Filozoful”, în manualul său de ortografie chirilică, referitor la slova „iati” menționează că „în limba română, se ortografiază bea cu ea și nu cu e”⁶.

De la finele secolului al XV-lea se cunosc tratatul de vasalitate al voievodului Ștefan cel Mare dat în fața regelui Cazimir al Poloniei în anul 1485⁷, care nu s-a păstrat, apoi trei traduceri toponimice bilingve din 1486 și 1487⁸, urmate de menționarea unor depeșe scrise la Sibiu în anul 1495, de către un preot, în românește⁹. Primul act cunoscut, datat și scris integral în limba română, rămâne scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung, din anul 1521¹⁰.

În spațiul intracarpatic, românii reapar în documentele datate (după mai vechile Cronici ale lui Anonymus, Nestor etc., la Cântecul Niebelungilor ș.a.), la începutul secolului XIII. Astfel, undeva între anii 1210-1213, aceștia se aflau în corpul de oaste al comitelui de Sibiu¹¹. În 1222 este menționată „terra blacorum”, în 1224 găsim „silva blacorum”, „Olahi de kirch” (azi Cârța) sunt pomeniți în anul 1252¹², la congregația stărilor ardelene din 1291 de la Alba

³ „ad montem hungarice Musdalhege, olahice vero Goconhege vocatum”, în Petrovay 1909: 10 (actul IX, din 21 septembrie 1411, emis de conventul Sfintei Cruci din Lelesz, vezi Anexa).

⁴ „unum locum Teglauar vocatum, vulgariter, secundum vero Olachos, Charamada vocatum”, în hotărnicia posesiei Icuș în favoarea românilor Stanislau, Carapciu și a fraților lor, în DRH 1985: 295-303.

⁵ „idiomate Olachali suffultum”, în Zimmermann et alii 1902: 165-166, respectiv Panaitescu 1965: 63.

⁶ Ibidem, 62-63, cu bibliografia.

⁷ Bogdan 1914 : 370-378 și Panaitescu, op.cit. : 63.

⁸ Vezi nota 23.

⁹ Meteș 1921: 6 nota 1. La acestea se adaugă o mențiune nesigură din 1475, când un german ar fi văzut în Turcia o scrisoare în românește („er ist wallachisch geschrieben”), după Iorga 1937: 43, respectiv Rosetti 1986: 430.

¹⁰ Publicată pentru prima dată în Hurmuzaki 1900: 843. Sursa primară a textelor rotacizante este mai timpurie, fără a se putea însă fixa anul exact al scrierii acestora.

¹¹ „Iwachinum comitem Scibiniensem associatis sibi Saxonibus, Olacis, Siculis et Bissenis”, în Karácsonyi 1912: 292-294.

¹² Zimmermann, op.cit.: 19-20, 35 și 78.

Iulia, participă nobilii sași, secuii și români¹³ etc. În anul 1283 este pomenit satul „Olahteluk” din Bihor¹⁴, în 1301 aflăm în Secuime o „villa ollachalis” cu un cneaz pe nume „Ursu”¹⁵ ș.a.m.d. Cuvinte disparate românești, atât toponime cât și antroponime, apar și în veacurile anterioare. O lungă listă a acestora, mai ales pentru secolele XI-XIV, este surprinsă de Drăganu¹⁶.

În Maramureș, unul dintre ultimele teritorii cucerite de către regatul maghiar, cele mai vechi acte cunoscute care se referă la români datează din anii 1317¹⁷ și 1326 (vezi mai jos), iar primul document care specifică apartenența etnică clară a beneficiarilor a fost emis în anul 1336 în favoarea lui „Dragh et Dragus Volahorum” din Bedeu¹⁸, urmat de alte două diplome din 1346¹⁹. Primele sate maramureșene pomenite explicit ca românești apar în actele anului 1350²⁰.

În documentele relative la Maramureș, întâlnim uneori presărate cuvinte românești : primul exemplu dintre acestea apare în 1336²¹, urmat de altele din anii 1373, 1390, 1402, 1411, 1451, 1453, 1458, 1471²² și exemplele pot continua.

¹³ „nos universis nobilibus, Saxonibus, Syculis et Olachis”, ibidem, p. 177.

¹⁴ Fejér 1832: 100.

¹⁵ Hurmuzaki, op.cit. 1887: 553-554.

¹⁶ Cum ar fi „Secu” în 1055, „Thati” (Tata în 1086), „Csong” (Ciung în 1141), „Fot” (Făt în 1152), „Fichur” (Fecior în 1202-1203), „Buna” în 1211, „servus nomine Fata” în 1219, asta ca să dăm doar câteva exemple disparate, din Drăganu 1933: 44, 55, 57, 63, 66, 93 și 331, cu bibliografia.

¹⁷ Astăzi pierdut, a fost prezentat de nobilii din Giulești la investigația nobiliară din anii 1749-1752. Este vorba de o diplomă de danie emisă de regele Carol Robert pentru Dragomir, fiul lui Dragoș, care era întărit în proprietățile Giulești și Mestecăniș, danie confirmată apoi și de regele Ludovic. Joódy 1943: 178.

¹⁸ Mihalyi de Apșa 1900: 13.

¹⁹ Ibidem: 21-23: „Myk Olacus” sau „Myk olaci” de Bârsana.

²⁰ Ibidem: 29: „villas nostras Olachales Lipche et Zeleumezeu”.

²¹ Ibidem: 15: „vulgo Pod”, la hotărnicia Bedeului.

²² În 1373, „Montem Wegsaghauasa alio nomine Nedele” (azi Cornu Nedeei, Munții Maramureșului) la introducerea fiilor lui Sas în moșia Cuhea, ar fi o primă dovadă, deși neprecizată clar, de traducere a unui toponim românesc în limba cancelariei maghiare, vezi Mihalyi, op.cit.: 67. În 1390 este consemnat „rivuli Stromba”, adică pârâul Strâmba (Ibidem: 100). În diploma din 1402 găsim „Kechkoso”, „Petrooz” și „Formoza alio nomine Zephavas”, munți în care sunt introduși Drăgoșeștii, Ibidem: 124. Primul oronim se numește azi Căcăcescu, al doilea Pietrosu iar al treilea, Pop Ivan (mai demult, Muntele Frumos, din care izvorăște valea Frumușeaua), toate aflate în Munții Maramureșului. În 1411 sunt menționate „Kukhavaşa” (muntele Cucu de la nord de Tisa, Ibidem: 166), „Asthakhawasa” și „Prysluphege” (Stogu și Prislop din Munții Maramureșului, Ibidem: 177). În anul 1451 sunt pomenite câteva locuri ale stânelor de oi denumite „Stana de Ver”, „Bohayechka”, „Korman”, „Batrynas” sau „Gusath hawasa”, adică Stâna de Vară, Buhăescu, Comanu, Bătrâna și Gușatu, topice întâlnite în hotărnicia Ieudului, ultimele patru (din Munții Rodnei și Maramureșului) păstrându-și numele până azi, Ibidem: 356-357. În 1453 sunt amintiți munții „Monchul” și „Betran” (Muncel și Bătrâna, masivul Rodnei) iar

În acest context, nu este o surpriză faptul că, în anul 1411, hotărnicia satelor Vad și Tursad amintește un „montem hungarice Musdalhege, olahice vero Goconhege vocatum”. Acest tip de traducere efectuat de către cancelariile regatului este mai puțin neobișnuit decât pare. Încă în anul 1075, dacă actul la care ne referim este autentic, găsim un topic maghiar tradus și în latină²³. În secolul al XIV-lea întâlnim toponime scrise atât în germană cât și în maghiară²⁴. De la finele veacului al XV-lea ne parvin alte explicite redactări bilingve româno-maghiare ale unor toponime transilvănene²⁵.

Revenind, diploma maramureșeană la care facem referire este cunoscută în mai multe transcrieri. Una dintre acestea a fost emisă de conventul din Lelesz la 16 septembrie 1411 și editată în regist de către Mályusz Elemér și Borsa Iván²⁶.

Același act apare incomplet și în ediția Mihalyi, unde este datat pe 17 septembrie, când de fapt a fost emis la 1 octombrie 1411. Din nefericire, și din această variantă lipsește exact fragmentul care ne interesează, astfel că în text apare doar fraza întreruptă „venissent ad montem Muzsdalhege <...> vocatum indeque attigissent rivulum Mylpatak”²⁷, în rest documentul fiind practic aproape identic cu cel publicat de Petrovay. Tot Mihalyi publică

în 1458, munții „Papodya” și „Chercen” (Păpădia și Cearcănu din Munții Maramureșului, Ibidem: 366 și 415). În 1471, în hotarul Cuhei se distinge „unius jugeris non arate vulgo Parlag vocate”, adică „pârlag” sau „pârloagă” cum se numește în graiul maramureșean, apoi un pârâu „Rugynosa” și un altul „Gorbowapathaka”, adică văile Ruginoasa și Gârbova, cum se numesc și azi: Ibidem: 508-509.

²³ „qui dicitur hungarice Aranas, latine autem Aureus”, la Turda, în Fejér, 1829: 437.

Despre acest act, Jakó Zsigmond susține că ar fi un fals, modificat față de original probabil în secolul XIII, vezi Erdélyi okmánytár, I, 1997: 123-124, cu bibliografia.

²⁴ În 1324 este vorba despre „Ciuitatem nostram teutonici Neustat, hungarice Maros vocatam”, în Fejér, op.cit., VIII, 2, 1832: 514, iar la 1366 este pomenit „Castrum Kechkes dictum spectantem Hungarice Ighen, Saxonice Krapundorf”, Ibidem, IX, 3, 1834: 55.

²⁵ În 1486 este menționat un „Mons ideomate wolahico Monchel vocatus” la Turda (Drăganu, op.cit.: 146), iar un an mai târziu se vorbește despre „Wolahice Dalwl zwlycze hungarice vero Zuccza hegye” precum și „ad quendam montem in Walachali Thyzel in vngaricali vero Thyzahegh nuncuparent” (ibidem, 484-485, nota 2), după Csánki, V, 1913: 681. Și diplomele maramureșene mai conțin unele traduceri bilingve, însă fără specificarea expresă a faptului că este vorba despre limba română, vezi Mihalyi, op.cit., 197 etc.

²⁶ În Mályusz et alii 1993: 262. Are ca sursă o fotocopie, pentru noi ilizibilă, de la Arhivele Naționale Maghiare (MOL), DF 209544, care reproduce un act din arhivele Lelesz (Litterae Metales Maramarosiensis, nr. 39, de fapt nr. 27). Aici topicele apar sub formele „Farkasrew, Thwrzad, Wanchykfalua, Barthfalua, Kyralkwtha, Kaytharmezey, Kaytharzege, Kwrthuelyesmezew, Musdalhege, Daampataka, Hegyeheg, Kwzberch, Kykesheg”, susțin editorii. Vezi Figura 2.

²⁷ Mihalyi, op.cit.: 178-180, conform originalului din „Protocollum metalium Comitatus Maramorosiensis”, nr. 27, din arhivele Lelesz, menționează acesta.

și mandatul de introducere al lui Leuke și Andrei în posesiile Vad și Tursad, act care nu include însă și stabilirea hotarelor²⁸.

Apoi, într-o hotărnicie pentru moșia Varalia dată la Buda, pe 1 iulie 1414²⁹, provenită dintr-o „copie defectuoasă între actele procesului urbarial al comunelor Nănești, Văncești (azi Oncești) și Valea Porcului (v. Stejarului de azi, n.n.), la tribunalul din Sziget” zice editorul, hotarele care ne interesează sunt din nou menționate, dar acum este vorba doar despre „montem Musdalhegy nominatum”, care este localizat precis, la nord de Valea Porcului³⁰.

În fine, în volumul ce cuprinde investigațiile privind atestarea nobilității desfășurate de către autoritățile austriece în secolul al XVIII-lea³¹, aflăm procesul verbal de atestare a nobilității al familiilor Codrea, Jo (Bunea) și Grigor de Berbești. Aceștia au prezentat la anchetele din 1749-1752 un înscris din anul 1411 al conventului din Lelesz, prin care Luca și Andrei din Vad erau introduși în stăpânire în proprietățile din Vad și Tursad, în urma unei danii a regelui Sigismund. Același act a fost înfățișat din nou de familie la investigația efectuată de către austrieci între anii 1763-1769.

Acesta este chiar documentul din 1411 publicat de Petrovay, identificat de acesta în Arhivele Comitatului Maramureș, între actele familiei Kodra (Codrea)³².

Așadar, etapele editării acestui document ar fi următoarele: sursa inițială a fost mandatul regelui Sigismund în favoarea lui Leucă și Andrei, emis la 24 iulie 1411. Conventul din Lelesz a efectuat o primă transcriere a diplomei la 16 septembrie, urmată de transcrierea din 21 septembrie, publicată de Petrovay (la care ne referim în acest material), care conține atât mandatul regelui, cât și trasarea înspre Sighet, Berbești și Oncești a hotărniciei moșiilor Vad și Tursad. Apoi, tot călugării premonstratensi de la Lelesz au emis alte două acte similare la 1 octombrie ale aceluiași an, unul cuprinzând doar mandatul regelui, iar celălalt, atât dania lui Sigismund, cât și hotărnicia moșiilor .

²⁸ Ibidem: 173-175, act emis de conventul din Lelesz la 1 octombrie 1411 și care cuprinde mandatul regelui Sigismund din data de 24 iulie 1411.

²⁹ De fapt la 14 septembrie, ibidem: 195-197.

³⁰ Regestul acestuia apare și în Mályusz et alii op.cit., IV, 1994: 562, care dau și cota MOL: DF 209546, fotocopie din arhivele slovace, după fondul Lelesz, Litterae Metales Maramarosiensis, nr. 29. Am verificat actul, care nu este păstrat în original, ci într-o copie realizată în secolul al XVII-lea, aici numele muntelui având forma Musdalousberch, vezi Figura 3.

³¹ Joódy, op.cit.: 107-108.

³² Petrovay, op.cit.: 10. La DJAN Maramureș se află azi în Fond Prefectura Județului Maramureș, Serie: Familii Nobile Maramureșene, inv. 697, Dosar nr. 368, vol. I, f. 1, 1v-2. Reprezintă o copie „conform cu originalul” cum se specifică la sfârșitul acesteia, datată, probabil, în secolul al XVIII-lea. Vezi Figurile 1 și 2.

Din nefericire, actul din 1411 al conventului din Lelesz (cel puțin fotocopia acestuia de la arhivele maghiare) este complet ilizibil (v. Figura 2), iar pe de altă parte editarea integrală a corpusului leleszian s-a oprit deocamdată la actele emise în anul 1410, astfel că nu am putut valorifica adecvat această sursă.

Aici trebuie să subliniem editarea deficitară a documentelor maramureșene. Deși cele mai vechi diplome au fost editate integral sau în regist, încă începând din secolul al XVIII-lea, până acum au fost publicate doar vreo 700 de acte medievale din cele câteva mii de piese emise de către cancelariile timpului. Unele acte au fost reproduse repetat de către mai mulți editori³³, în detrimentul altora, rămase inedite³⁴, cercetătorii români continuând să prefere mai ales utilizarea corpusului lui Mihalyi de Apșa³⁵.

Deocamdată suntem obligați să utilizăm doar un număr limitat de documente. Este foarte probabil ca, în diplomele rămase inedite, să se mai afle dovezi ale existenței limbii române, care ar putea data chiar de dinainte de 1411.

Să revenim, acum, la actul propriu-zis.

Cine au fost beneficiarii diplomei? Despre Leucă și Andrei știm³⁶ că erau fiii lui Bâlc de Vad („Bylk nobilis de Farkasrew” la 1383³⁷), care era fiul lui Ladomir, cel care și-ar fi câștigat drepturile în fața regelui Ludovic probabil în anul 1360³⁸. Dar, la verificarea nobilității din anii 1763-1769, urmașii familiei au prezentat în fața investigatorilor o diplomă de danie din

³³ Cunoscutul document din 1326 dat cneazului Stanislau de Bârsana publicat în 1900 de Mihalyi, op.cit.: 6-8, a fost editat prima dată de Fejér, VIII, 6, 18: 91-94, urmat de Wenzel 1857: 331, care a publicat în lucrarea sa, parțial sau integral, un număr de 43 de diplome maramureșene, apoi în colecția Hurmuzaki, I, 1, 1887: 596-597, urmând mulți alți editori, pe parcursul secolului XX.

³⁴ Sute de diplome inedite se află în fondurile arhivistice din Baia Mare, Cluj Napoca, București, Beregovo (Ucraina), Debrecen și Budapesta (Ungaria), Viena (Austria), Bratislava (Slovacia, unde se păstrează fondul de la Lelesz) etc.

³⁵ Dintre cele 366 de diplome editate de Mihalyi, un număr de 76 de piese nu sunt originale ci copii de secol XVIII, în majoritate, dar și de secol XVII sau chiar din veacul al XIX-lea, asta fără a număra transcrierile de dinainte de 1600. În volum sunt incluse și 56 acte publicate în colecții mai vechi, plus 49 de documente primite de la Petrovay, care, cumulate cu cele 54 de acte publicate de ultimul în Történelmi Tár, duc la un total de 103 diplome aduse la lumină de către Petrovay. Pe de altă parte, în Ungaria, numai volumul lui Iványi 1937, conține regestele unui număr de 220 de diplome maramureșene, dintre care 162 sunt inedite. Mai multe despre subiect la Teofil Ivanciuc, ”Documente maramureșene și din alte părți (sec. XIII-XVI), în colecția Barabás Samu”, Revista Arhivei Maramureșene, nr. 13, 2020, sub tipar.

³⁶ Petrovay, op.cit.: 19, diplomă din anul 1419.

³⁷ Mihalyi, op.cit.: 79. Satul se numea Vadul lui Lupu-Bâlc adică Farkas!

³⁸ Opinia la Popa, op.cit.: 108-109.

1345, prin care Ludovic dăruia cneazului Ladomir posesia Vad, pentru servicii credincioase³⁹. Aceasta ar dovedi că Vadul este una dintre primele moșii românești maramureșene menționate în documente, sat care a avut o evoluție constantă în veacurile următoare.

Cealaltă așezare, Tursad, menționată doar de trei ori în diplomele antemohaciene cunoscute⁴⁰, a fost pustiită curând după aceea. În anul 1562, locul era denumit „prato Turczyad”⁴¹, în 1828 „Turczad” avea șase locuitori⁴², pe acel loc înființându-se treptat satul Șugău (alipit apoi de Vad, iar începând din 1956 devenind suburbie a municipiului Sighetul Marmației). Mihalyi menționează tradiția locală conform căreia, satul ar fi fost confiscat de la Codreni, din motive politice.⁴³

Urmașii fiilor lui Bâlc s-au ramificat mult, astfel că în secolul al XVIII-lea, ramurile acestora au fost recunoscute ca aparținând nobililor donatari, sub numele de Codrea, Grigor și Jo (Bunea). Pe la 1770, ei erau stabiliți în Berbești, Giulești, Apșa de Mijloc, Săpânța, Călinești, Sighet sau Hust, dar și în Bihor, în Mireșul Mare din Chioar și în Tohatul din Solnocul de Mijloc⁴⁴, ca ulterior să se răspândească și în Iapa, Ferești sau Breb, unii membri ai familiei ajungând până prin zona Mureșului din centrul Transilvaniei.

Sintetizând, Leucă și Andrei au primit danie regală, precum înaintașii lor, pentru moșiile Vad și Tursad, întinse pe o suprafață totală de cca 2.000 hectare.

Hotărnicia, efectuată în fața omului regelui, Șandor de Lipceni și a călugărului Vincențiu, trimis de către conventul din Lelesz pentru a asista la operațiune (acesta a fost prezent în același an și la hotărnicile Dolhenilor și

³⁹ Joódy, op.cit.: 108, diplomă cunoscută momentan numai din această sursă.

⁴⁰ În actul de care ne ocupăm și în Mihalyi, op.cit.: 134 și 174. Ivanciuc 2017.

⁴¹ Harangöntő 1902: 474. Etimonul satului vine probabil de la bour (Bos primigenius), bou sâlbatic numit „tur” în limbile slave, păstrat ca toponim în apropiata țară a Oașului, unde întâlnim râul Tur și satul Turț. Bourul, dispărut din Carpații Nordici în secolul al XVI-lea, nu trebuie confundat cu zimbrul (Bison bonasus), bizonul european care a fost exterminat din Maramureș în anul 1852. Valea Tursad a fost semnalată sub acest nume în documente, începând cu anul 1405, pe toată durata evului mediu.

Localnicii ne-au declarat în 2005 că, după tradiția locului, satul vechi s-ar fi numit Unciuc! Deși am fi tentați să acceptăm această formă, identică cu una întâlnită în Hațeg și care este originată dintr-un antroponim, evoluția fonetică datorată graiului maramureșean pare mult mai plauzibilă. Falsa regresie tipică consonatismului acestui subdialect, transformă „r” în „n”, ca în formele luceafăr-luceafăr, mușuroi-mușunoi sau puroi-punoi. Dacă ar fi așa, aceasta înseamnă că Unciuc reprezintă o falsă regresie de la Urciuc, astfel că ajungem din nou la Tur-Ur, radicalul indo-european care desemnează bourul!

⁴² Nagy 1828: 200.

⁴³ Pentru „nota infidelitas”, Mihalyi, op.cit.: 175, nota 2.

⁴⁴ Joódy, op.cit.: 107-109.

Iloșvenilor), avându-i ca martori pe vecinii din Oncești, Berbești și Sighet, a parcurs următorul traseu⁴⁵:

„...au pornit mai întâi dinspre partea pomenitei moșii Wanchyfalwa (azi Oncești, n.n.), lângă râul numit Iza, din partea de miazăzi a acestui râu, unde se află un măr sălbatic, sub care au ridicat un semn nou de hotar, din pământ, apoi, urcând printr-un mic pârâiaș sau torent care iese din fântâna numită Kyralkwtha (Câinele Regelui, azi Fântâna Craiului, legenda spunând că de acolo a băut apă regele Ludovic al Ungariei, în drumul său spre Moldova pentru a încerca recucerirea acesteia de la Bogdan Vodă, n.n.), au ajuns la un drum care duce la zisa moșie Farkasrew (azi drumul este DJ 186, iar satul, Vadul Izei, n.n.), unde, lângă acest drum, au pus un nou semn de hotar, de aici, urcând pe același drum spre miazăzi, au ajuns la aceeași fântână Kyralkwtha, mergând mai departe spre aceeași parte, prin pădurea Lygeth (azi un câmp despădurit, denumit Dumbravă, cu câțiva stejari dispersați, martori ai pădurii de odinioară care mai exista încă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, n.n.), au ajuns la un loc unde un mic pârâu sau torent se varsă în râul numit Maramoros (probabil valea Arjii și, cert, râul Mara, n.n.), trecând acest râu, au ajuns la drumul care duce spre pomenitul sat Barthfalwa (azi DN 18, respectiv satul Berbești, n.n.), lângă care drum au îngrămădit pământul pentru un alt semn nou de hotar, înaintând mai mult înspre părțile de miazăzi și de apus, au ajuns la câmpul numit Kerekmezew pe care, trecându-l, au urcat la un munte, de aici, în aceeași parte, au ajuns la pârâul numit Kerekmezewpathaka (credem că este vorba despre platoul de sub înălțimea Coasta, din care iese un vâlcet, n.n.), ținând aceeași parte, au ajuns la câmpul numit Kaytharmezey, apoi am atins muntele Kaytharhege (azi platoul și vârful Caitar, n.n.) tot spre acea parte, au venit la muntele numit Kewhath (este probabil vorba fie despre vârful Pietriceaua de pe piemont, fie, mult mai plauzibil, de muntele Piatra, numele bordurii stâncoase a Platoului Vulcanic Maramureșean, locul de hotar dar și de pășunat al tuturor așezărilor de sub munte⁴⁶, n.n.), iar de acolo, îndreptându-se spre partea de apus (în realitate spre nord-est și apoi spre est, deoarece spre apus nu este decât munte cale de zeci de kilometri, n.n.), au ajuns la pârâul numit Thurzadpatak (azi valea Șugău, numită până la începutul secolului XX valea Turțiadei, n.n.), pe care, trecându-l, au ajuns la un câmp numit Kewrthwelesmezew (Câmpul cu Peri, poate Pormezăul de azi, de pe interfluviul dintre văile Tiurtiuliș și Blidaru, topic care ar putea proveni din românescul „păr” (în maghiară „körte” și din maghiarul „mező”, adică „câmp”, deci n.n.) unde, la marginea

⁴⁵Traducere proprie după textul latin din Petrovay, op.cit.: 9-10, vezi Anexa.

⁴⁶ Pietriceaua, deal înalt de 626 m, situat la vest de Caitar, nu mult deasupra văii Șugău, era denumit deasemenea „Kohat” pe hărțile topografice vechi. Poate de aceea Radu Popa a apreciat că hotărnicia se oprea aici, fapt improbabil, care ar duce la concluzia că spre vest, moșia se învecina cu un teritoriu neocupat de nimeni, până la bordura Platoului Vulcanic.

acestui câmp, înspre partea de miazăzi, au ridicat un semn de hotar din pământ, lângă un păr, mai departe, spre aceeași parte de apus (de fapt, spre răsărit, n.n.) au ajuns la **muntele care în maghiară se numește Musdalhege, iar în română Goconhege** (vezi mai jos localizarea acestuia, n.n.), iar de acolo au ajuns la pârâul Mylpatak, mai departe, spre aceeași parte, au ajuns la pomenitul râu Iza, pe care trecându-l (este cert că aici ordinea punctelor de hotar a fost inversată; de la valea Șugău se trece fie, cel mai plauzibil, prin locul Miclaz, fie prin Valea Cufundoasă – acel „Mylpatak” din document, apoi se traversează Iza pentru a se ajunge la Valea Mare ori la muntele Musdal-Gocon, vezi Figura 5, n.n.), lângă un arbore de corn și lângă un stejar („Kewrusfa”, care ar putea însemna atât stejar, cât și gorun sau cer, vezi mai jos, n.n.) au îngrămădit un nou semn de hotar, de aici, urcând prin același pârâu numit Daanpataka („același” reprezintă o nouă dovadă că există inversări de puncte în hotărnicie; Valea lui Dan se numește astăzi Valea Mare⁴⁷, n.n.), au ajuns la drumul ce duce la târgul Zygeth (azi Sighetu Marmăției, drumul fiind fie cel care merge de-a lungul Izei, fie cel care urma cursul Ronișoarei, n.n.), unde au îngrămădit pământul pentru un nou semn de hotar, mai departe, urcând prin același pârâu Daanpataka, au ajuns la muntele numit Hegyesheg (azi vârful Bagna, nod orografic, mai demult vârful Ascuțit, n.n.), apoi peste muntele Kwzberch (probabil vârful Solișteanu⁴⁸, n.n.) abătându-se spre partea de miazăzi, au ajuns la pârâul numit Dyznopathak (azi Valea Stejarului, până recent denumită Valea Porcului, n.n.), mai departe, spre aceeași parte de miazăzi, au ajuns la muntele numit Mikeshhege (vârful Picuiu de azi, hotar între Oncești și Valea Stejarului⁴⁹, n.n.), iar în cele din urmă au ajuns la pomenitul râu Iza, la locul unde începuseră⁵⁰.”

⁴⁷ Loc unde Popa a identificat o așezare autohtonă de secol XII-XIII, abandonată probabil odată cu înființarea Sighetului de către coloniștii maghiari și germani, la finele secolului XIII, vezi Popa 1975 și Ivanciuc 2012: 16-18 și 40.

⁴⁸ Topic medieval frecvent în regiune, care pare mai puțin plauzibil să fie legat de sarea care la 1457 se numea „vulgo kuk” (Mihalyi, op.cit.: 398), cât de o formațiune stâncoasă.

⁴⁹ În varianta Mihalyi și în Zsigmondkori oklevéltár este intitulat „Kikesheg”. Numit „Pikui” în „Prima ridicare topografică iosefină”, efectuată între anii 1782-1785, în Arhivele Naționale Austriece (Österreichisches Staatsarchiv), fond Kriegsarchiv, cota B IXa, folia 527: Aufnahmskarte von Ungarn, col. XXXIV, sectio VII.

⁵⁰ Radu Popa a desenat deasemenea hotarele Vadului și Tursadului, pe baza hotărniciei din 1411 publicată de Mihalyi (vezi Popa 1970: 109, Figura 4), rezultatul fiind ușor diferit față de încercarea noastră. Astfel, acesta n-a ținut cont de poziția vârfului Hurgoi-Gocon și nici de faptul că în evul mediu sighetenii dețineau o mare parte din zona Făget de la vest de Hurgoi, adică vatra satului părăsit Valea Mare (Valea lui Dan) fapt pentru care hotărnicia noastră apare decupată în partea nordică, în timp ce la Popa hotarele celor două sate au o formă regulată.

Privind această hotărnicie, apare întrebarea de ce conține asemenea inadvertențe. Adevărul este că multe dintre hotărnicile medievale sunt neclare. Presupunem că participanții la desemnarea hotarelor, atât beneficiarii cât și martorii ori omul regelui, localnici cu toții, au acționat cu profesionalism. Dar, factorii meteo potrivnici (ceață sau ploaie) puteau influența negativ bunul mers al reperării punctelor de hotar. Apoi, călugărul venit tocmai de la Lelesz (posibil etnic slovac, maghiar sau chiar german), total străin, fie că ar fi completat greșit procesul verbal încheiat la fața locului, notând în grabă punct după punct, fie că nu s-ar fi înțeles suficient de bine cu românii, datorită barierei de limbă, fie că, mai apoi, copiii de la Lelesz ar fi putut fi cei care au schimbat cuvinte sau au inversat ordinea punctelor de hotar. Multele gafe comise în redactarea hotărnicilor epocii au ca sursă una, sau mai multe, dintre cauzele de mai sus.

Ce anume vor fi vrut să spună scribii documentului cu formula „montem hungarice Musdalhege, olahice vero Goconhege vocatum”? Apreciem că, fie beneficiarii, fie vecinii de moșie ai acestora, au insistat pentru păstrarea numelui românesc în procesul verbal, probabil pentru a nu exista controverse ulterioare⁵¹.

În primul rând trebuie să localizăm punctul respectiv. Acest vârf era foarte important, datorită faptului că aici și în imediata apropiere a sa (pe vârful, nu întâmplător numit, Crăiescu – de la crai, rege, teritoriu regal) se intersectau, atunci ca și azi, hotarele localităților Vad, Sighet, Valea Stejarului, Rona de Jos și Rona de Sus. Este vorba cu certitudine despre vârful Hurgoi sau Gurgoi (671 m altitudine), „Kurgon” pe harta austriacă din secolul XVIII, „Hurgon” pe materialele cartografice mai târzii, situat deasupra Văii Stejarului, la capătul sudic-estic al culmii Bagna, zonă din care izvorăsc văile Ursului, Săratei și Jotii⁵².

Dacă ar fi să traducem toponimul în mod direct, fără să ținem cont de varianta maghiară a acestuia, am fi dispuși să acceptăm originea sa latină („gurgulio”, ce semnifică un vârf de deal sau munte) sau slavă („hurgui” înseamnă în limba rusă un deal mare sau o pădure⁵³). Există tentația de a lua în calcul și varianta Gorgan (movilă, originat fie din slavicul „kurgan” ori „kurhan”, fie din turcicul „kurgan”), mai ales că, privit dinspre vest, vârful are această formă.

În Maramureș mai întâlnim câteva morfonime asemănătoare: dealul Gurguietu de la Botiza, valea Gurguiata din bazinul Vaserului sau vârful

⁵¹ Desigur, nu putem omite total nici varianta introducerii tardive – doar în copia documentului al cărui original nu îl cunoaștem, a traducerii în limba română la care facem referire.

⁵² Ultimul hidronim originat probabil din ucraineanul „zovtyj” care semnifică culoarea galbenă, vezi Vișovan 2005: 183. Mai demult era numită valea Colarului, ceea ce poate trimite către cu totul alte etimologii.

⁵³ Vișovan 2001: 54.

Gurgoietu din Munții Maramureșului, care, toate, par să provină din rădăcinile de mai sus.

Etimologia acestui termen capătă însă un cu totul alt sens dacă ținem cont de traducerea maghiară, limbă în care acesta se metamorfozează în helonim. Cuvântul „musdal” nu se mai păstrează în vocabularul contemporan al limbii maghiare. Cu toate acestea, termenul a existat în maghiara veche și a însemnat gârniță (*Quercus frainetto*), o specie sudică de stejar, denumită azi „magyar tölgy”⁵⁴.

Dat fiind faptul că gârnița este o specie sub-mediteraneeană, care nu a avut condiții de viață în Maramureșul secolelor XIV-XV, când clima era chiar mai umedă și rece decât cea din prezent, considerăm că termenul nu se referă la această specie, care de altfel este inexistentă în regiune. Mai sigur ar putea fi vorba despre gorun (*Quercus petraea*), specia predominantă a stejăretelor din Maramureș, inclusiv din masivul Bagna și de pe vârful Hurgoi. Sau, de ce nu, ar putea fi cerul (*Quercus cerris*), specie sudică asemănătoare cu gârnița, pe care o depășește însă în expansiunea spre nord, ajungând până pe versanții meridionali din Maramureș, chiar și în masivul Bagna⁵⁵, locul unde este localizat oronimul cu pricina.

În hotărnicie am întâlnit pentru stejar forma „Kewrusfa” (vezi mai sus) ce pare să provină din latinescul „cerrus”, adică cer. În acest caz, numele dealului nostru ar veni de la gorun.

Într-un alt registru, putem reține și ipoteza că cineva a grafiat la un moment dat greșit toponimul, caz frecvent în multe alte diplome medievale și că „gocon” ar fi putut avea la origine forma „goron”!

Etimologia termenului „gorun” ar deriva din limbile slave bulgară și sârbă, (conform DEX 1998), dar Sorin Paliga îl atribuie fondului indigen, aducând ca argumente existența termenului „Grynós” în greacă (semnificând trunchiul unui vechi stejar), alături de alte rădăcini provenite din limbile bască, portugheză și spaniolă, care sunt legate de asemenea de stejar. Paliga aduce ca exemplu pentru argumentația sa rădăcina arhaică a oronimului Gurghiu⁵⁶.

Considerăm că „gocon” („goron?”), acest cuvânt provenit din limba română a anului 1411, a semnat la origine o anumită specie de stejar, astfel că traducerea topicului medieval ar fi Dealul Gorunului (ori, poate, Dealul Cerului).

Credem că această atestare documentară readusă în atenția publică nu este singulară și că, în viitor, pe măsură ce alte documente medievale

⁵⁴ Borovics et alii 1999: 48, după Jávorka, S. Magyar Flóra (Flora Hungarica), Budapest, 1925, care dă formele „musdal” și „musdaly-fa”.

⁵⁵ Maramureș. Monografie 1980 : 38 și Georgescu et alii 1943: 136. În Depresiunea Maramureșului, în anul 1915 era recenzată o suprafață de 40 de hectare de cer.

⁵⁶ Paliga 2006: 106.

intracarpatică vor intra în circuitul științific, vor mai apărea vechi atestări ale limbii române, poate chiar mai timpurii.

Bibliografie:

Izvoare arhivistice:

Arhivele Naționale Maghiare (Magyar Országos Levéltár, Budapeșt), fond: *U 413*, fotocopii Arhivele Naționale Slovace, Conventul Bisericii Sfânta Cruce din Lelesz (A Leleszi Prépostság országos levéltára), L. o. lt. Metales Comitatus Maramarosiensis, DF 209544 și DF 209546.

Direcția județeană Maramureș a Arhivelor Naționale (DJAN Maramureș), fond: *Prefectura Județului Maramureș*, Serie: Familii Nobile Maramureșene, inv. 697, Dosar nr. 368, vol. I, f. 1, 1v-2.

Arhivele Naționale Austriece (Österreichisches Staatsarchiv), fond: *Kriegsarchiv*, cota B IXa, folia 527: *Aufnahmskarte von Ungarn*.

Surse edite:

Bélay 1943 = Bélay Vilmos, *Máramaros vármegye társadalma és nemzetiségei a megye betelepülésétől a 18. század elejéig.*, Budapeșt, 1943.

Bogdan 1914 = Ion Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, București, 1914.

Borovics et alii = Borovics A., Kézdy P., Szmorad F. „*Magyar tölgy. Magyarország ritka fa- és cserjefaja*”. în *Tilia*, VII, Budapeșt, 1999.

Csánki 1913 = Csánki Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, V, Budapeșt, 1913.

Diaconescu 1997 = Marius Diaconescu, „*Editarea diplomelor maramureșene. Realizări și perspective*” în *Revista de Arhivistică*, tom III, nr. 1-2, Cluj Napoca, 1997.

DRH 1985 = *Documenta Romaniae Historica*, series C. Transilvania, vol XII, București, 1985.

Drăganu 1933 = Nicolae Drăganu, *România în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933.

Fejér = Fejér Georgius, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, I-XI, Buda, 1829-1844.

Georgescu et alii = C.C. Georgescu, Iuliu Morariu, „*Contribuțiuni la cunoașterea speciilor de quercus din România. V. Quercus cerris L.*”, în *Analele ICAS*, nr. 9, 1943.

Harangöntő 1902 = Harangöntő Aladár, „*Érdekes lajstrom a XVI. század közepéről*”, în *Történelmi Tár*, Budapeșt, 1902.

- Hurmuzaki = E. Hurmuzaki, I. Slavici, N. Densușianu, *Documente privitoare la istoria românilor*, I-XI, București, 1876-1900.
- Iorga 1937 = Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, București, 1937.
- Ivanciuc 2012 = Teofil Ivanciuc, *Sighetul Maramureșului. Patrimoniu și turism*, Editura Valea Verde, Sighetu Marmăției, 2012
- Ivanciuc 2017 = Teofil Ivanciuc, *Satele dispărute ale Maramureșului medieval. Studii de caz : Copăciș-Valea Mare, Slatina Șugătagului și Valea Judelui*, în "Revista Arhivei Maramureșene", nr. 10, Baia Mare, 2017.
- Iványi 1937 = Iványi Béla, *A romai szent birodalmi Széki gróf Teleki család Gyömrői levéltára*, Sgeded, 1937.
- Îndrumător = *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Maramureș*, București, 1974.
- Jakó = Jakó Zsigmond, *Erdélyi okmánytár*, I. (1023-1300), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.
- Joódy 1943 = Joódy Pál, *Máramaros vármegye 1749-1769. évi nemesség vizsgálata*, Máramarossziget, 1943.
- Karácsonyi 1912 = Karácsonyi János, „Az erdélyi székelyek első hadjárata 1210-ben.” în Századok, 46, Budapest, 1912.
- Mályusz 1993 = Mályusz Elemér, Borsa Iván, *Zsigmondkori oklevéltár, III. (1411–1412)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.
- Mályusz 1994 = Mályusz Elemér, Borsa Iván, *Zsigmondkori oklevéltár, IV. (1413–1414)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
- Maramureș = *Maramureș. Monografie*, Editura Sport-Turism, București, 1980.
- Metes 1921 = Ștefan Metes, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea*, Sibiu, 1921.
- Mihalyi 1900 = Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, Sighet, 1900.
- Nagy 1828 = Nagy Ludovicus, *Notitiae politico-geographico-statisticae inclyti regni Hungariae partiumque eidem adnexarum*, I, Buda, 1828.
- Paliga 2006 = Sorin Paliga, *Etymological Lexicon of the Indigenous (Thracian) Elements in Romanian*, Editura Evenimentul, București, 2006.
- Panaitescu 1965 = P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, Editura Academiei R.P.R., București, 1965.
- Petrovay 1909 = Petrovay György, „Oklevelek Máramaros vármegye történetéhez [1360–1519]”, în Történelmi Tár, X, Budapest, 1909.
- Pop 2015 = Pop Ioan Aurel, *How Romanians say it, in the People's Words: Local Onomastics and Toponymy in Latin Transylvanian Documents*, în "Anuarul

Institutului de Istorie „George Barițiu”, Series Historica, Supliment, LIV, Cluj-Napoca, 2015.

Popa 1970 = Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei R.S.R., București, 1970.

Popa 1975 = Radu Popa, „*Urmele unui sat părăsit din feudalismul timpuriu în hotarul Sighetului Marmației*”, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie (SCIVA)*, vol. 26, nr. 2, București, 1975.

Rosetti 1986 = Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române*, I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

Vișovan 2001 = Ștefan Vișovan, *Interferențe româno-ucrainene în toponimia Maramureșului*, Editura Umbria, Baia Mare, 2001.

Vișovan 2005 = Ștefan Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Editura Mega, Cluj Napoca, 2005.

Wenzel 1857 = Wenzel Gustav, „*Kritikai fejtegetések Máramaros megye történetéhez*”, în *Magyar Akadémiai Értesítő*, XVII, Pest, 1857.

Zimmermann et alii = Zimmermann Fr., Werner K., Müller G., Gündisch G., *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, I-III, Hermannstadt, 1892-1902.

Anexă: textul documentului din 21 septembrie 1411, emis la Lelesz.

„Omnibus christifidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris conventus Ecclesie Sancte Crucis de Lelez salutem in omnium salvatore. Ne rerum gestarum series ab humana recedant memoria sagax habilitatis humane adinvenit pericia, ut gesta temporalium scripturarum patrocínio fulciantur Proinde ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire : quod nos literas excellentissimi domini nostri domini Sigismundi dei gracia Romanorum regis, semper augusti ac Hungarie etc. regis nobis directa honore, quo decuit, acceperimus in hec verba :

Sigismundus dei gracia...

Nos igitur mandatis dicti domini nostri regis obedire cupientes ut tenemur, una cum prefato Sandor de Lipche homine ejusdem domini nostri regis unum ex nobis videlicet fratrem Vincencium presbyterum ad premissa peragenda pro testimonio transmisimus.

Qui tandem exinde ad nos reversi nobis voce consona retulerunt : quod ipsi feria quinta proxima post festum exaltacionis sancte crucis proxime preteritum ac aliis diebus subsequentibus ad id aptis ad facies predictarum possessionum Farkasrew et Thwrzad vocatarum vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo easdem a partibus possessionum Wanchykfalwa, Barthfalwa et Zygeth vocatarum per suas metas antiquas novas secus veteres in locis necessariis erigendo taliter et hoc ordine reambulassent. Quod primo a parte predictae possessionis Wanchykfalwa incepissent penes fluvium Iza vocatum a parte meridionali ejusdem fluvii ubi sub arbore pomi sylvestris novam metam terream erexissent, unde pergendo per unum rivulum seu gurgitem de fonte Kyralkwtha nuncupato scaturientem et egredientem ascendendo attigissent quendam viam ad dictam villam Farkasrew ducentem, ubi penes ipsam viam aliam novam metam terream cumulassent, dehinc transeundo ipsam viam ad dictam partem meridionalem venissent ad ipsam fontem Kyralkwtha, amplius ad eandem partem transeundo per silvam Lygeth, venissent ad locum ubi quidam parvus rivulus seu gurges cadit in fluvium Maramoros dictum, quem fluvium transeundo attigissent viam ad predictam villam Barthfalwa ducentem, penes quam aliam novam metam terream aggregassent, amplius inter meridionalem et occidentalem plagas pergendo venissent ac campum Kerekmezew vocatum, quem transeundo accedissent quendam montem, dehinc per eandem partem attigissent rivulum Kerekmezewpathaka, eademque parte servata venissent ad campum Kaytharmezey nuncupatum, adhuc ad eandem partem attigissent montem Kaytharhege nominatum, dehinc venissent ad montem Kewhath vocatum, indeque tendendo ad partem occidentalem attigissent rivulum Thurzadpatak, quem transeundo attigissent campum Kewrthwelesmezew dictum ubi in latere ipsius campi a parte meridionali sub arbore piri in latere ipsius campi a parte meridionali sub arbore piri sylvestris unam metam terream cumulassent, amplius ad ipsam partem occidentalem venissent ad montem hungarice Musdalhege, olahice vero Goconhege vocatum, abhinc attigissent rivulum Mylpatak, amplius ad eandem partem venissent ad predictum fluvium Iza, quem traseundo secus arbores, unam gyrthanfa et aliam Kewrusfa, novam metam terream cumulassent, dehinc per quendam rivulum Daanpathaka accedendo attigissent viam ad oppidum Zygeth ducentem, ubi aliam novam metam terream agregassent, amplius

ad eandem rivulum Daanpathaka vocatum ascendendo venissent ad montem Hegyesheg vocatum, indeque per montem Kwzberch transeundo et declinando ad partem meridiem attigissent rivulum Diznopathak nominatum, adhuc ad ipsam partem meridionalem venissent ad montem Mykeshege vocatum postremoque venissent ad predictum fluvium Iza ad locum ubi prius ipsam reambulacionem incepissent ibique reambulacionem et metarum ereccionem predictarum possessionum Farkasrew et Thurzad vocatarum terminando easdem per distingciones et separaciones pretactarum metarum ab aliorum juribus possessionariis metaliter separatas et distinctas cum cunctis ipsarum utilitatibus sub distincionibus et inclusionibus ipsarum metarum prefatis Leuke et Andree jure ipsis incumbenti statuissent et commisissent perpetuo possidendas nullo contradictore inibi apparente.

In cujus rei memoriam stabilitatemque perhempnalem presentes literas nostras privilegiales sigilli nostri appensione communitas et roboratas duximus concedendas. Datum in festo beati (Mathei apostoli) et evangeliste anno domini millesimo quadingentesimo undecimo prenotato”.

(din Petrovay György, *op. cit.*, cu specificația că provine din Arhivele comitatului Maramureș - azi DJAN Maramureș - , documentele familiei nobiliare Kodra, nr. 1, acolo unde se află și azi, v. bibliografia).

Figura 1: Fragment din ultima filă a documentului din 1411 aflat la DJAN Maramureș, fond: Prefectura Județului Maramureș, Serie: Familii Nobile Maramureșene, inv. 697, Dosar nr. 368, vol. I, f. 1, 1v-2.

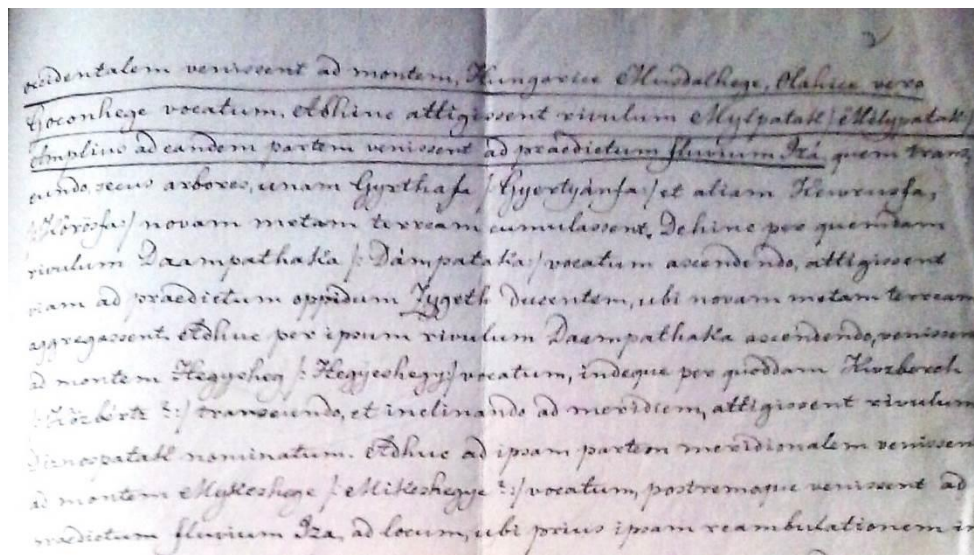

Figura 2: fotocopia documentului din 1411, MOL, DF 209544.

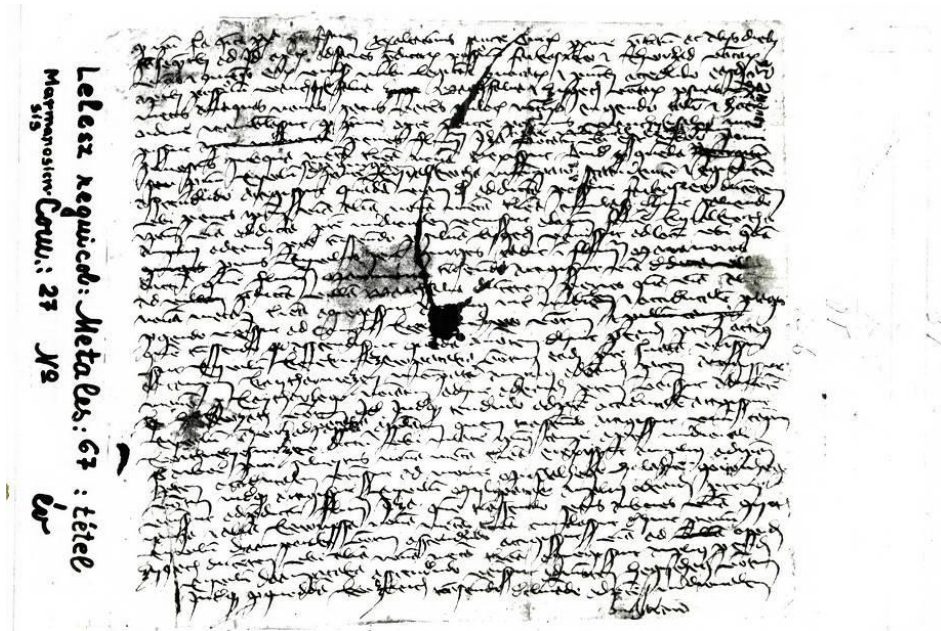

Figura 3: fotocopia documentului din 1414, MOL, DF 209546.

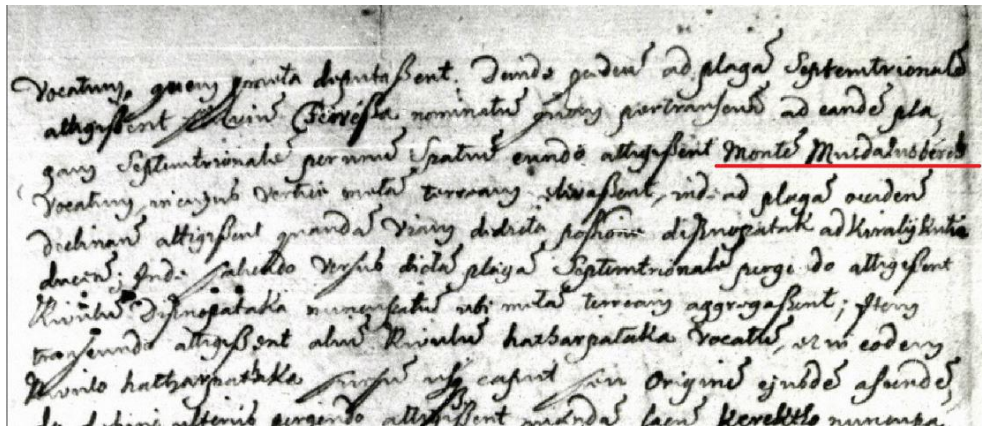

Figura 4: Hotărnicia Vadului și Tursadului, conform lui Radu Popa, op. cit., p. 109.

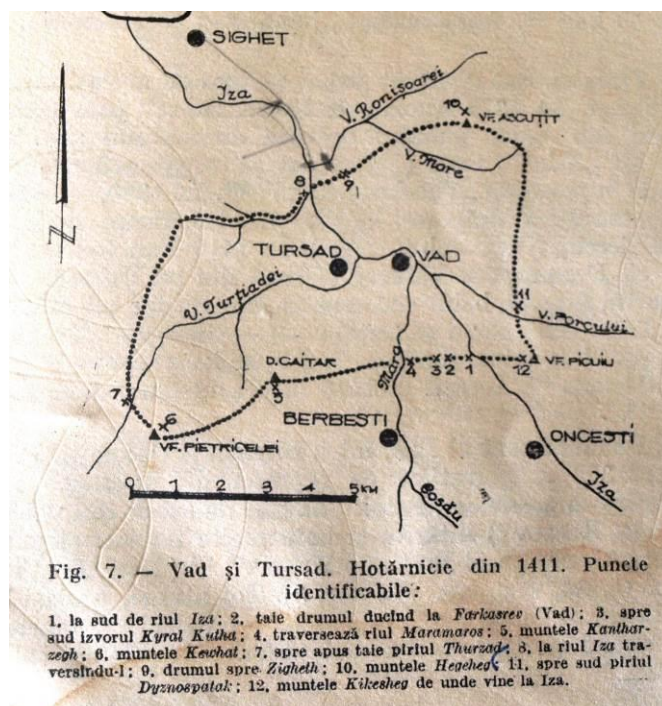

Figura 5: Reconstituire cartografiată propusă a hotarelor moșiilor Vad și Tursad din anul 1411 (autor Teofil Ivanciuc).

